

Prispeval Tjaša Razdevšek
Torek, 06 Januar 2009 22:15

Literaturo večkrat povežujem s prostorom, s pokrajino, z zamejenim ozadjem, ki jo je v nekem času na nek svoj način morda tudi dejansko določil. Literature v tem kontekstu ne povežujem zgolj z morebitno avtobiografkostjo, ki morda seva iz bere, temveč z nečim manj opisljivim, bolj živim virom inspiracije.

Mogoče to počnemo vsi, ki radi potujemo po obeh svetovih – po zemeljskem in po tekstovnem, bi pa gornji stavek lahko že bil iztočnica za naslednje razmišljanje o enem najznamenitejšem španskem liriku, ki je prelil dosti črnih prav za verzno utripanje svojega kraja, svoje dežele, svoje špansko-arabske duše in svojega momenta strastnih, v žalostni in v ljubezni, ciganskih korenin.

Dejanska sled literature, ki jo nemalokrat pričakujem od novega mesta, je na poziciji konkretne in abstraktne paralele vsakič znova drugačna, manj pretanjena od samega branja in ponavadi 'kriva' za hipen pristanek v tuji koži in hkrati za takojšnji povratek nazaj v omiljeno domišljjskost, ki vendarle obstaja bolj prizanesljiva z magijo, ko jo iščeš, bolj literarizirana in bolj prepričljiva bit literarne umetnosti.

Na poti iz Granade v Sevilijo čakam na Generacijo 27, na tiste občutke, ki sem jih začutila že v zadnjih gimnazijskih klopeh. Čakala sem na literaturo, ki diši bolj kot svež tisk, bolj kot od vlage aromatizirana starinskost knjig, na nekaj, kar diši bolj od blizu, bolj zares, bolj po novem divjem svetu, polnem dovtipov, besednih iger, iger z življenjem, iger za življenje. V resnici še sama nisem vedela, kaj čakam, koga hočem (s)poznati; poezijo pa sem v nekem obdobju prebirala po večkrat na dan, kupčkala knjige pesmi in jih zlagala na knjižno polico. Nabor bere ni bil odišavljen, je pa isti čas precej dišala moja domišljija

Zdaj, na sledi granadskega pesnika, podobno vzneseno čakam, da se nekje na poti nekaj utrne, ustavi in me v času zavrti nazaj. Čakam na taisti občutek, ki me je v tihih večerih vznemirjal in mi odkrival tekstovne postaje, besede nekih drugih ust, ki so govorile tudi o mojih prvih večjih strahovih.

Po lahnih ulicah Granade sedaj čakam na Garcío Lorco, na lepega moškega, zaljubljenega v moškega, na umetnika, ki je že v svoji prvi igri, postavljeni na travnik, Metuljkin urok (El malefico de la mariposa) igral na karte nemogoče in prepovedane ljubezni (med Metuljko in Malim Ščurkom) – »To je komedija o tem, kar hoče popraskati mesec, a si razpraska srce, o Ljubezni, ...« je v Predgovoru zapisal pesnik.

Prispeval Tjaša Razdevšek
Torek, 06 Januar 2009 22:15

Njegova ljubezen, vpeta v magični sentiment in zvočno nežnost, je pretrgala niti tercialnih predstav, se spopadla z okovi splošnega razuma in ga gnala še dlje. Ljubezen do umetnosti, sprva do glasbe, nato do literature in teatra, ga je preselila v zaodrje zmedenih misli in zbeganih variacij ljubezni, v drugo najobčutljivejšo pokrajino; da je pisal o Kordovi, Granadi, Seviliji, je najprej ljubil, emocionalno in najbrž šele nato bolj od blizu, bolj prostorsko.

Moja Andaluzija pa še nikoli ni bila tako blizu in hkrati še nikoli tako velika, tako neizprosno sodobna, komercialna in pravzaprav tako neliterarna. Kje je zdaj literatura in kje je danes García Lorca? Kje na poti se je izgubila moja predstava, moje precej bolj subtilne misli od navadnega hotela in hitečega mesta, ki me je prej spominjal na Zagreb kot na kakšno drugo špansko mesto? Pesnik ima zdaj dvojni ključ – ob literaturo (in njeno večplastno interpretativnost) je postavljen čas, ki ga je preteklo že okoli 90 let, odkar je Federico García Lorca stopal po ulicah Granade, mislil bogve kako pregrešne misli – o ženskah, moških, o revoluciji, vizijah in v enem trenutku najbrž tudi o Ameriki.

Pesnik v New Yorku pa ni dolgo zdržal, andaluzijskih pomaranč, ki se sredi vročega dneva kotaleče po ulicah že same spreminjajo v sok, ne moreš tako zlahka zamenjati za Veliko jabolko, sicer mešanega, a manj sladkega vonja. Španija ima v Andaluziji enega svojih najizrazitejših okusov, tudi najbolj trpkega.

V Granadi je preseljena marakeška tržnica tako pristna, da ob metinem čaju v hipu pozabiš na tore, matadorje, flamenko in značilno krvavo rdečo po duši ene najbolj temperamentih evropskih držav. Špansko-arabska Andaluzija ima tisto nekaj, o čemer beremo že pri Lorci - ciganski vonj in jedki okus – v Predavanju-recitalu o Ciganskem romanseru granadski pesnik piše, da je »cigansko tisto, kar je najvišje, najgloblje in najbolj aristokratsko v deželi, pa tudi najznačilnejše določilo in tisto, kar ohranja žar, kri in abecedo andaluzijske in univerzalne resnice. Zato je ta zbirka (Ciganski romansero) slika Andaluzije: s cigani, konji, nadangeli, planeti, z judovskim in rimskim vetrom, z rekami, zločini, ljudskim besedilom o tihotapcu ... » In še nadaljuje, da v knjigi pesmi drhti 'tisto' andaluzijsko, česar se ne vidi in gre pravzaprav za antislikovito, antifolkloristično, antiflamenkovsko zbirko. Odšifrirana skrivnostnost granadskega pesnika se v sferi kraja tako pomakne v sfero fantazije, v pesem, ki je oda Andaluziji, hkrati že prerastla čas in prostor.

Lorcina črna poetika je sklenjena z njegovo smrtjo. Poet umre doma, nekje na poti med Víznarjem in Alfacarjem, blizu Granade. Ne v Ameriki, kjer ga je že prej »ubilo nebo« in mu vzbudilo eksistencialni strah, temveč na svoji zemlji, ujeti v pesniške podobe, v sintagme ljubezni, zmage, poraza – sredi ciganskih lun, mesecev, glasbe, barve, vonjev. Ostanke magije, ki jo bralec zlahka preobleče v krhko iluzijo - v ujeto strast - so samo še na papirju. Čas in prostor sovpadata, bralčeva intuicija postane dovzetna za vesel in glasen španski smeh, temperament, na eni in špansko melanholijo, žalost, krik duše, na drugi strani. Kontrast, ki ga nehote povežemo z deželno pomaranč, oliv in sonca in (najpogosteje prav ob Garcíi Lorci) tudi z deželno črnih mesecev, silnih krikov (nesvobodne) človekove eksistence, žalosti, postane mamljivi koktajl svetlega in temnega, zmagovita kombinacija branja Lorcove metaforike.

Prispeval Tjaša Razdevšek
Torek, 06 Januar 2009 22:15

Če bi človek dejansko šel po poti literature, bi bil v smislu lastnih fantastičnih dovtipov in magije v hipu razočaran. Pot izgubi blesk, dobi preobleko navadne resničnosti o mestu, ki neliterarizirano govori drugo, precej bolj vsakdanjo zgodbo. Ker vem, da je bitka z v zgodovini zamrznjenim časom (in subtilnejšim pojmovanjem konkretnega prostora) vnaprej izgubljena, sredi mesta hitečih korakov raje ujamem sopotnikovega, naglo stopim ob njegovem boku in odmislim literaturo.

Na letališču za domov naslednji večer čisto slučajno kupim knjigo pesmi z najbolj oguljenim naslovom Amor, opremljeno s pariškimi fotografijami Willyja Ronisa, in spet zdrsnem v pesmi Salinasa, Nerude in Garcíe Lorce. Slučajno.

»V Seviliji se odpira pot / za lahne jadrnice.« Domišljije, si mislim. Jutri pa mi lahko Amaia Montero in Miguel Bosé mirno zapojeta zadnjo verzijo svetlo-temne Andaluzije, ki ji morda manjka le ščepec morske soli na koži, ampak zgolj na zaceljeni koži, ne na ranah ali na razpokah nekega tujega mesta, ki diha skozi škrge.